

Pavel Bokr (GeoUčitel)

Geovědní edukátor v Muzeu Českého krasu v Berouně
Vývoj a realizace vzdělávacích programů a exkurzí pro
školní i dětské skupiny, rodiny s dětmi i veřejnost

Učitel na ZŠ a MŠ Králův Dvůr
Př 9. třída + informatika

Na internetu pod přezdívkou GeoUčitel – tvořím
a vylepšuji materiály k výuce geovědních témat:

- <https://www.facebook.com/geoucitel/>
- <https://blog.geoucitel.cz/>
- <https://www.facebook.com/groups/vyukageologie>

Pavel Bokr (GeoUčitel)

facebook

GeoUčitel
1,7 tis. To se mi líbí • sledující (2 tis.)

Příspěvy Informace Fotky Vídea

Úvodní informace
Jako geolog a učitel chci prezentovat vzdělávací materiály či typy. Působím na ZŠ Kralův Dvůr a současně pracuji jako lektor v Muzeu Českého krasu v Berouně, kde realizuji geologické vzdělávací programy, přednášky a exkurze.

Stránka • Vzdělávací web
blog.geoucitel.cz
Jště nehodnoceno (0 recenzí)

Fotky Zobrazit všechny fotky

GeoUčitel
12. března 2023

Před delší dobou jsem představoval přehledy vyvřelých a přeměněných hornin. Na přehledech hornin průběžně pracuji, jak potřebuji do výuky (aktuální náhledy přidávám). Nyní jsem k nim natočil i videa s výkladem (které jsem dal svým žákům, kdyby si v rámci přípravy potřebovali zopakovat nebo připomenout vysvětlení přehledů: <https://www.youtube.com/playlist?list=PL-Deskova-tektonika>). Odkazy na aktuální verze přehledů ve formátu PDF (ve vyšším rozlišení než přiložené náhledy) jsou v popisích jednotlivých videí.

RY A JEJICH VZNIK

HORNINY - znaky podle způsobu vzniku

To se mi líbí 79 Komentář 28

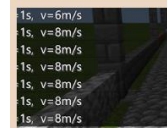
GeoUčitel

Jako geolog a současně učitel bych rád prezentoval své vzdělávací materiály či typy na aktivitu. Působím na ZŠ Kralův Dvůr a současně pracuji jako lektor v Muzeu Českého krasu v Berouně, kde vytvářím a realizuji geologické vzdělávací programy, přednášky a exkurze (v případě zájmu je možné objednat i v muzeu).

Zjednodušený přehled vyvřelých (magmatických) hornin v souvislostech

dne 13.2.22

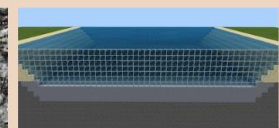
OT: Fyzika - pohyb v Minecraftu

dne 19.4.21

Zjednodušený přehled přeměněných (metamorfovaných) hornin

dne 6.4.21

Digitální simulace geologických procesů? Ano! A zkusil jsem to i v počítačové hře

dne 7.3.21

Video: proč se pohybují světadíly?

dne 16.3.21

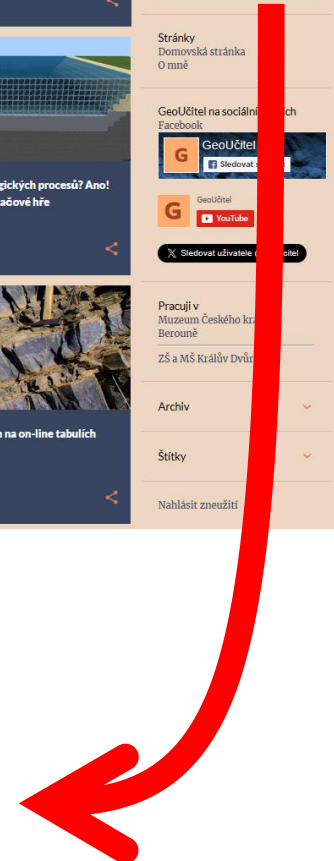
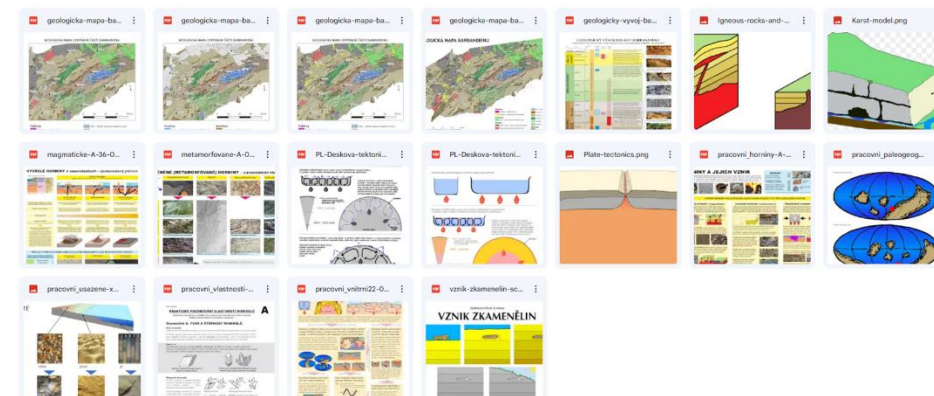
Desková tektonika a vnitřní geologické děje názorně na obrázku

dne 7.3.21

Vrstvy usazených hornin na on-line tabulích

dne 27.1.21

Simulace 2VH -> cca 30 min

Tajemství hornin?

Rozvoj všech žáků?

Budou pouze konkrétní fakta o horninách klíčové pro budoucnost všech žáků?

Muzeum Českého krasu
příspěvková organizace
Beroun

Středočeský kraj

Tajemství hornin

Pavel Bokr

GEOLOGICKÁ
ČASOVÁ
OSA

Éra   Útvar

Čtvrtohoří   Kvartér

Třetihory   Neogén

                         Paleogén

Druhoří   Křída

                         Jura

                         Trias

Prvohoří   Perm

                         Karbon

                         Devon

                         Silur

                         Ordovik

                         Kambrium

Starohohory   Prahory

Předgeologické období

Stáří
milióny
let

0

2.58

23

66

145

201

252

299

359

419

444

485

539

2500

4000

4600

Sopečná činnost

Existence moří

Variské vrásnění (vznik Českého masivu)

Alpinské vrásnění (vznik Alp, Karpat apod.)

Život v mořích

Mnohobuněční s pevnou schránkou

Suchozemské rostliny

Trilobiti

Dinosauři (výjma ptáků)

Savci

Mamuti

Člověk

Pět největších masových vymírání

HORNINY

Horniny tvoří litosféru (tedy pevný obal Země).

Horniny jsou různorodé a **skládají se z minerálů**.

Jednu horninu většinou tvoří hned několik různých minerálů, jejichž krystaly, zrna nebo úlomky se v ní různě střídají.

příklad
horniny

příklad minerálů
tvořících horninu

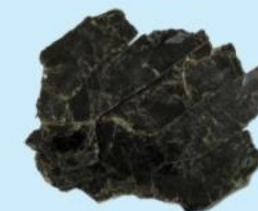
**draselný
živec**

**sodno-vápenatý
živec**

křemen

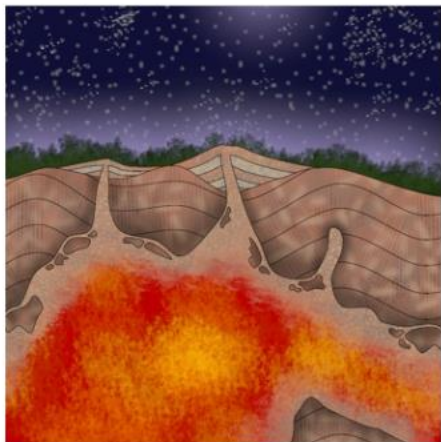

biotit
(tmavá slída)

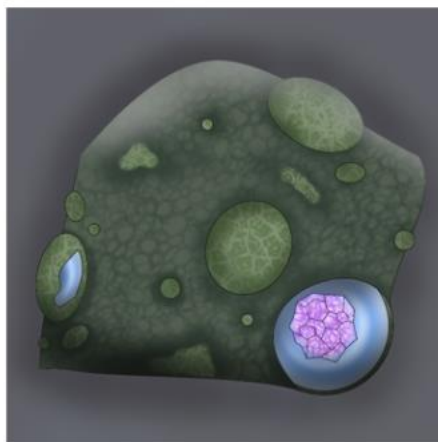
Fotografie použité v této části: žula (hornina), draselný živec, křemen a biotit: James St. John / CC BY (<https://creativecommons.org/licenses/by/2.0>); sodno-vápenatý živec: USGS

HORNINY PODLE ZPŮSOBU VZNIKU

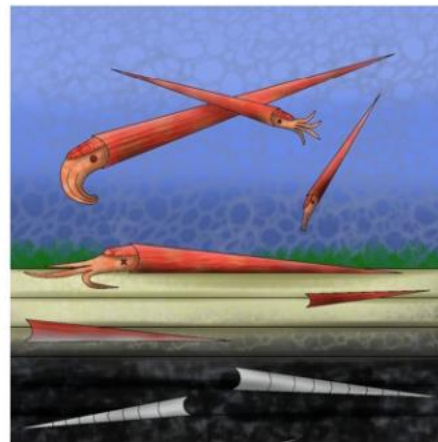
VYVŘELÉ – HLUBINNÉ

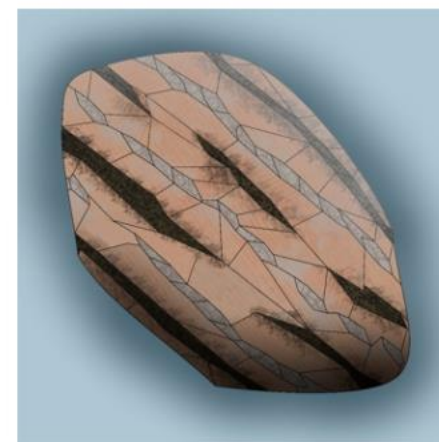
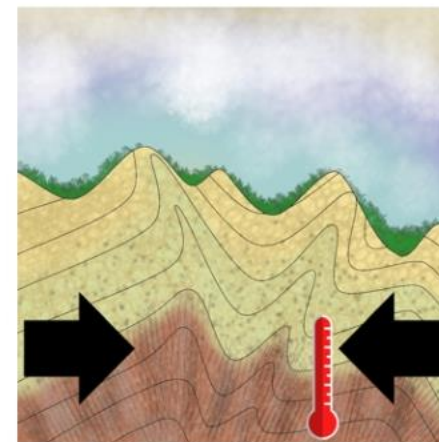
VYVŘELÉ – VÝLEVNÉ (SOPEČNÉ, VULKANICKÉ)

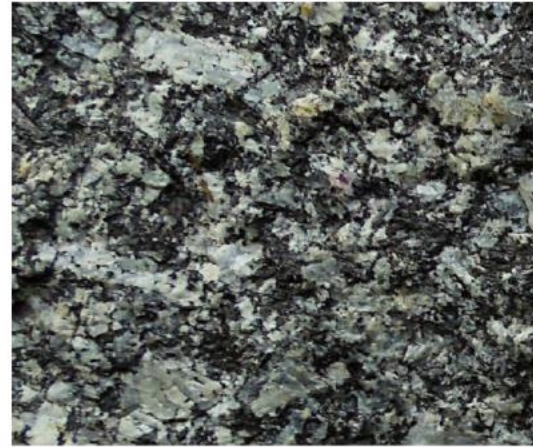
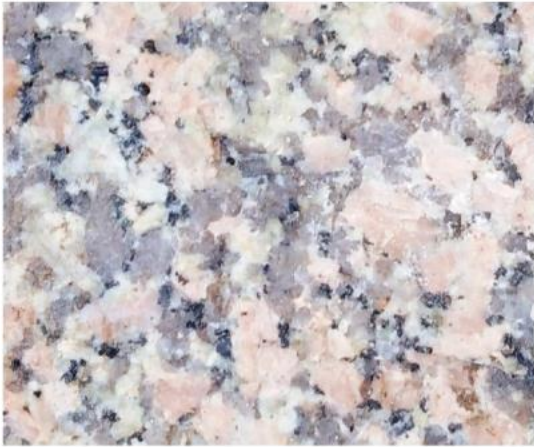
USAZENÉ (SEDIMENTÁRNÍ)

PŘEMĚNĚNÉ (METAMORFOVANÉ)

Hlubinné vyvřelé horniny: Obsahují větší viditelné krystaly všesměrně - nepravidelně rozmístěné.

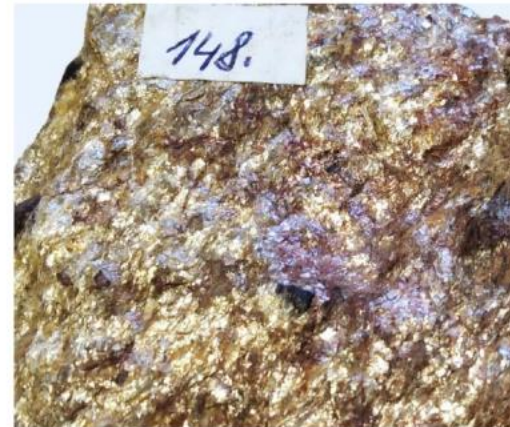
Výlevné vyvřelé horniny: Základní hmotu horniny je masivní tvořená okem neviditelnými krystaly. V této základní masivní hmotě mohou být občas i malé, ale již trochu viditelné, krystalky nebo bublínky po plynech v lávě (bublínky jsou buď volné a nebo dodatečně vyplněné nějakou hmotou).

Usazené horniny: Mohou být vidět vrstvy (rovné nebo i zvrásněné; vrstvy jsou dlouhé často desítky metrů až kilometry), zkameněliny nebo usazené úlomky - oblázky, štěrky, písek apod.).

Přeměněné horniny: Mohou být vidět krystaly uspořádané do pásků (ale nikoliv dlouhé souvislé vrstvy!; pásky jsou dlouhé třeba jen centimetry nebo desítky centimetrů, mění se i jejich tloušťka). Někdy mohou být horniny také na pohled výrazně lesklé díky usměrněným šupinkám slíd.

Příklady rozpoznávacích
znaků skupin hornin
podle způsobů jejich
vzniku

Přítomnost zkamenělin

		X	

Přítomnost lesklých šupinek
- hornina se výrazně leskne

Přítomnost oblázků
(valounků)

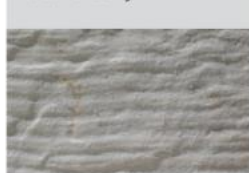

Bublinky po uniklých plynech
(v některých mohou být krystaly)

Viditelné otisky vln

Větší krystaly všesměrně
uspořádané

Krystaly uspořádané do
pásků

Viditelné vrstvy

Hmota tvořená neviditelnými
nebo jen malými krystaly

Příklady rozpoznávacích znaků skupin hornin podle způsobů jejich vzniku

Přítomnost zkamenělin

		X	

Přítomnost lesklých šupinek - hornina se výrazně leskne

			X

Přítomnost oblázků (valounků)

		X	

Bublinky po uniklých plynech (v některých mohou být krystaly)

	X		

Viditelné otisky vln

		X	

Větší krystaly všesměrně uspořádané

X			

Krystaly uspořádané do pásků

			X

Viditelné vrstvy

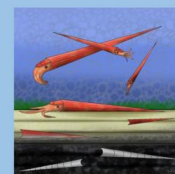
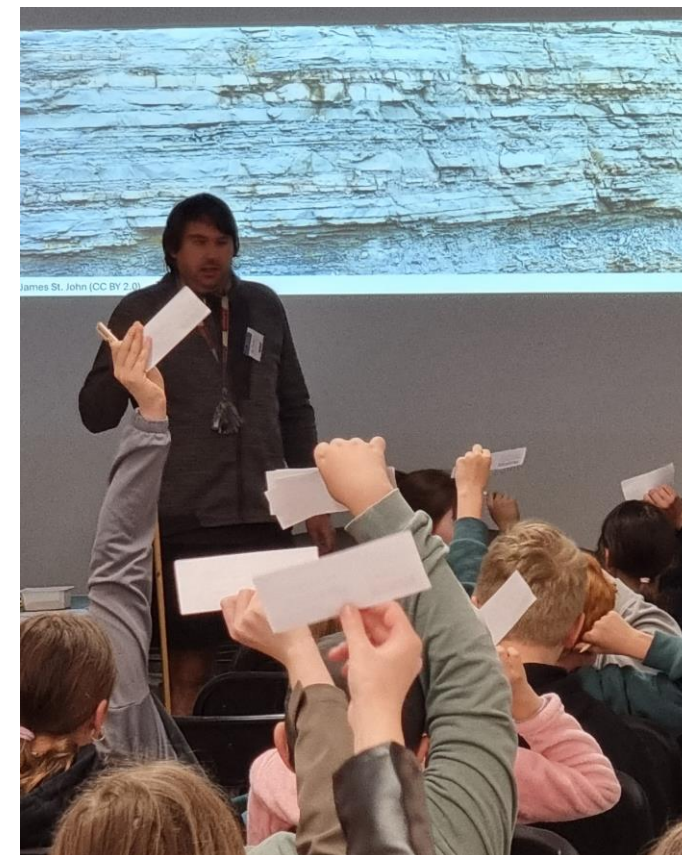

		X	

Hmota tvořená neviditelnými nebo jen malými krystaly

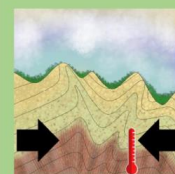
	X		

USAZENÉ
(SEDIMENTÁRNÍ)

**VYVŘELÉ
VÝLEVNÉ**
(SOPEČNÉ, VULKANICKÉ)

PŘEMĚNĚNÉ
(METAMORFOVANÉ)

**VYVŘELÉ
HLUBINNÉ**

Foto: James St. John (CC BY 2.0)

Možnost individuálního ověření zjištění vzniku hornin - Vímto

obráz. 1 Tato hornina je	obráz. 2 Tato hornina je
Vyvěřelá hlubinná (nápověda: typické větší krystaly nepravidelné rozmištné)	Vyvěřelá hlubinná (nápověda: typické větší krystaly nepravidelné rozmištné)
Vyvěřelá výlevná (nápověda: základ horniny často masivní s neviditelnými krystaly, v něm někdy i menší žid viditelné krystalky, někdy také i bublinky po plynech)	Vyvěřelá výlevná (nápověda: základ horniny často masivní s neviditelnými krystaly, v něm někdy i menší žid viditelné krystalky, někdy také i bublinky po plynech)
Usazená (nápověda: mohou být vidět vrstvy, zkameněliny nebo usazené ulomky - písek, oblázky, napadané kameny apod.)	Usazená (nápověda: mohou být vidět vrstvy, zkameněliny nebo usazené ulomky - písek, oblázky, napadané kameny apod.)
Přeměněná (nápověda: mohou být vidět krystaly uspořádané do pásů ale pozor nikoliv vrstvy; někdy plochy uspořádaných lesklých šupinek slisk nebo hedvábný lesk)	Přeměněná (nápověda: mohou být vidět krystaly uspořádané do pásů ale pozor nikoliv vrstvy; někdy plochy uspořádaných lesklých šupinek slisk nebo hedvábný lesk)

Tento test byl vygenerován v aplikaci [vimto.online](#)

obráz. 3 Tato hornina je	obráz. 4 Tato hornina je
Vývleřá hlubinná (nápořvada): typické větší krystaly nepravidelě rozmiřtžené	Vývleřá hlubinná (nápořvada): typické větší krystaly nepravidelě rozmiřtžené
Vývleřá vývleřná (nápořvada): základ horniny často masivní s neviditelnými krystaly, v něm někdy i menší j viditelné krystalky, někdy také i bublinky po plynech	Vývleřá vývleřná (nápořvada): základ horniny často masivní s neviditelnými krystaly, v něm někdy i menší j viditelné krystalky, někdy také i bublinky po plynech
Usazená (nápořvada): mohou být vidět vrstvy, zkameněliny nebo usazené úlomky - písek, oblázky, napadané kameny apod.)	Usazená (nápořvada): mohou být vidět vrstvy, zkameněliny nebo usazené úlomky - písek, oblázky, napadané kameny apod.)
Přeměněná (nápořvada): mohou být vidět krystaly uspořádané do pásů ale pozor nikoliv vrstvy; někdy plochy uspořádaných lesklých šupinek slíď nebo hedvábný lesk)	Přeměněná (nápořvada): mohou být vidět krystaly uspořádané do pásů ale pozor nikoliv vrstvy; někdy plochy uspořádaných lesklých šupinek slíď nebo hedvábný lesk)

Tento test byl vygenerován v aplikaci [vimto.online](#)

Tato hornina je	Tato hornina je
Vývěla hubinná (nápořádva: typické větší krystaly nepravidelné rozmištné) Vývěla vývělná (nápořádva: základ horniny často masivní s neviditelnými krystaly, v něm někdy i menší je viditelné krystalky, někdy také i bublinky po plynech)	Vývěla hubinná (nápořádva: typické větší krystaly nepravidelné rozmištné) Vývěla vývělná (nápořádva: základ horniny často masivní s neviditelnými krystaly, v něm někdy i menší je viditelné krystalky, někdy také i bublinky po plynech)
Usazená (nápořádva: mohou být vidět krystaly uspořádané do pásů ale pozor nikoliv vrstev! někdy plochy uspořádaných lesklých šupinek slid nebo napadené kamery apod.)	Usazená (nápořádva: mohou být vidět vrstvy, zkameněliny nebo usazené úlomky - písek, oblázky, napadené kamery apod.)
Přeměnná (nápořádva: mohou být vidět krystaly uspořádané do pásů ale pozor nikoliv vrstev! někdy plochy uspořádaných lesklých šupinek slid nebo	Přeměnná (nápořádva: mohou být vidět krystaly uspořádané do pásů ale pozor nikoliv vrstev! někdy plochy uspořádaných lesklých šupinek slid nebo

Obr. 7 Tato hornina je	Obr. 8 Tato hornina je
Vývřelá hlubinná (nápořada: typické větší krystaly nepravidelné rozmístěné)	Vývřelá hlubinná (nápořada: typické větší krystaly nepravidelné rozmístěné)
Vývřelá vývělná (nápořada: základ horniny často masivní s nevýdatnými krystaly, v něm někdy i menší již viditelné krystalky; někdy také i bublinky po plynech)	Vývřelá vývělná (nápořada: základ horniny často masivní s nevýdatnými krystaly, v něm někdy i menší již viditelné krystalky; někdy také i bublinky po plynech)
Usazená (nápořada: mohou být vidět vrstvy, zkameněliny nebo usazené úlomky - písek, oblázky, napadané kameny apod.)	Usazená (nápořada: mohou být vidět vrstvy, zkameněliny nebo usazené úlomky - písek, oblázky, napadané kameny apod.)
Přeměněná (nápořada: mohou být vidět krystaly uspořádané do pásů ale pozor nikoliv vrstvy; někdy plochy uspořádaných lesklých šupinek slíd nebo	Přeměněná (nápořada: mohou být vidět krystaly uspořádané do pásů ale pozor nikoliv vrstvy; někdy plochy uspořádaných lesklých šupinek slíd nebo

Tento test můžete
zdarma spustit žákům
přes aplikaci
<https://vimto.online/>

Návod na spuštění testů:
<https://www.youtube.com/watch?v=TFegXiJfPTQ>

Str. 5 Tato hornina je	Str. 10 Tato hornina je
Vývěřná hlubinná (nápořveďa: typické větší krystaly nepravidelné rozmístěné)	Vývěřná hlubinná (nápořveďa: typické větší krystaly nepravidelné rozmístěné)
Vývěřná vývěřná (nápořveďa: základ horniny často masivní s neviditelnými krystaly, v něm někdy i menší žid viditelné krystalky, někdy také i bublinky po plynech)	Vývěřná vývěřná (nápořveďa: základ horniny často masivní s neviditelnými krystaly, v něm někdy i menší žid viditelné krystalky, někdy také i bublinky po plynech)
Usazená (nápořveďa: mohou žid vidět krystaly, zkameněliny nebo usazené ulomky - písek, oblázky, napadáné kamenný apod.)	Usazená (nápořveďa: mohou žid vidět krystaly, zkameněliny nebo usazené ulomky - písek, oblázky, napadáné kamenný apod.)
Přeměněná (nápořveďa: mohou žid vidět krystalky uspořádané do pásků ale pozor nikoliv vrstvy; někdy plochy uspořádaných lesklých šupinek slíd nebo hedvábný lesk)	Přeměněná (nápořveďa: mohou žid vidět krystalky uspořádané do pásků ale pozor nikoliv vrstvy; někdy plochy uspořádaných lesklých šupinek slíd nebo hedvábný lesk)

Tento test byl vygenerován v aplikaci [vimto.online](#)

Tab. 11 Tato hornina je	Tab. 12 Tato hornina je
Vývřelá hlubinná (nápověda: typické větší krystaly nepravidelně rozmištné)	Vývřelá hlubinná (nápověda: typické větší krystaly nepravidelně rozmištné)
Vývřelá vývělná (nápověda: základ horniny často masivní s neviditelnými krystaly, v něm někdy i menší žídné krystalky, někdy také i bublinky po plynech)	Vývřelá vývělná (nápověda: základ horniny často masivní s neviditelnými krystaly, v něm někdy i menší žídné krystalky, někdy také i bublinky po plynech)
Usazená (nápověda: mohou být vidět vrstvy, zkameněliny nebo usazené uhlomky - písek, oblázky, napadané kamenný apod.)	Usazená (nápověda: mohou být vidět vrstvy, zkameněliny nebo usazené uhlomky - písek, oblázky, napadané kamenný apod.)
Přeměněná (nápověda: mohou být vidět krystaly uspořádané do pásů ale pozor nikdy vrstvy; někdy plochy uspořádaných lesklých lupinek slied nebo hedvábný lesk)	Přeměněná (nápověda: mohou být vidět krystaly uspořádané do pásů ale pozor nikdy vrstvy; někdy plochy uspořádaných lesklých lupinek slied nebo hedvábný lesk)

Tento test byl vygenerován v aplikaci [vimto.online](#)

Obr. 12	Obr. 14
Tato hornina je	Tato hornina je
Vyvířelá hlubinná (nápojeva): typické větší krystaly nepravidelné rozestřené	Vyvířelá hlubinná (nápojeva): typické větší krystaly nepravidelné rozestřené
Vyvířelá sylvéná (nápojeva): základ horniny často masivní s neviditelnými krystaly, v něm někdy i menší již viditelné krystalky; někdy také i bublinky po plynech	Vyvířelá sylvéná (nápojeva): základ horniny často masivní s neviditelnými krystaly, v něm někdy i menší již viditelné krystalky; někdy také i bublinky po plynech
Usazená (nápojeva): mohou být vidět vrstvy, zkamenněliny nebo usazené úlomky - písek, oblázky, napadlé kameny apod.) Přeměněná (nápojeva): mohou být vidět krystaly uspořádané do pásů; ale pozor nikoliv vrstvy; někdy plochy uspořádaných lesklých šupinek slis nebo hedvábný lesk)	Usazená (nápojeva): mohou být vidět vrstvy, zkamenněliny nebo usazené úlomky - písek, oblázky, napadlé kameny apod.) Přeměněná (nápojeva): mohou být vidět krystaly uspořádané do pásů; ale pozor nikoliv vrstvy; někdy plochy uspořádaných lesklých šupinek slis nebo hedvábný lesk)

Tento test byl vygenerován v aplikaci [vimo.online](#)

Strana 8 z 9

Tato hornina je

Vyvrtilé hlubinná (nápodoba: typické větší krystaly nepravidelné rozmístěné)

Vyvrtilá vývělná (nápodoba: základ horniny často masivní s neviditelnými krystaly, v něm někdy i menší či viditelné krystalky, někdy také i bublinky plyných)

Usazené (nápodoba: mohou být vidět vrstvy, zkamenné nebo usazené úlomky - písek, oblázky napadené kamenný apod.)

Přeměnná (nápodoba: mohou být vidět krystaly uspořádané do pásů, ale pozor nikoliv vrstvy, někdy plochy uspořádaných lesklých šupin střed nebo hedvábný lesk)

Tento test byl vygenerován v aplikaci vymto.online

Strana 9 z

Co více můžeme odhalit z tajemství vzorků hornin?

Práce s informačními zdroji – tabulkovými přehledy

Vyvřelé horniny

Ryolit

Andezit

Čedič (bazalt)

Žula (granit)

Diorit

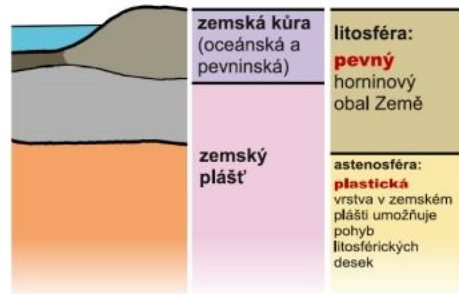

Gabro

Tabulka – informace strukturované v řádcích a sloupcích
Co mají společného řádky / sloupce v této tabulce?

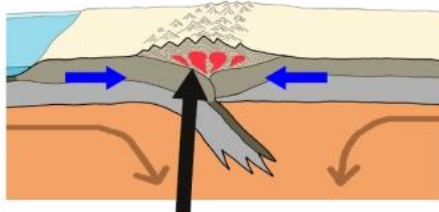
VYVŘELÉ HORNINY – zjednodušený přehled

Legenda ke schématickým řezům:

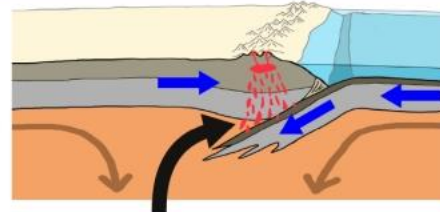
DRUHY MAGMAT

magma = roztavená hornina pod zemským povrchem   pokud se vylije na zemský povrch, nazývá se **láva**

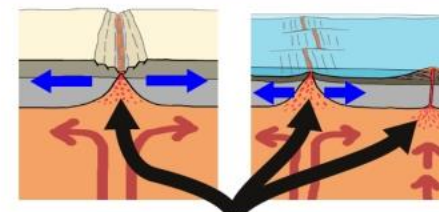

ŽULOVÉ MAGMA

roztavená zemská kůra => **světlé horniny**

SMÍŠENÉ MAGMA

ČEDIČOVÉ MAGMA

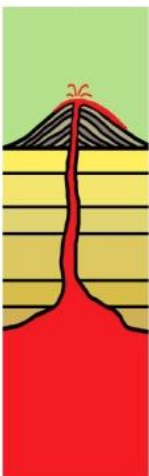
roztavený zemský plášť => **tmavé horniny**

Příklad vzniku magmatu ve vztahu k deskové tektonice (tektonický režim)

Srážka dvou pevninských litosférických desek (srážka kontinentů).

Podsouvání oceánské litosférické desky pod pevninskou litosférickou desku.

Odsouvání litosférických desek od sebe nebo hluboké trhliny v litosféře.

Výlevné vyvřeliny

vznikají rychlejším tuhnutím láv na zemském povrchu nebo magmatu mělce pod povrchem. Mají proto velmi malé (někdy i neviditelné) krystaly.

malé krystaly

Hlubinné vyvřeliny

vznikají pomalejším tuhnutím magmatu ve větších hloubkách, alespoň ve hloubce několika kilometrů pod zemským povrchem. Mají proto větší krystaly.

velké krystaly

Ryolit

Andezit

Čedič (bazalt)

Žula (granit)

Diorit

Gabro

Mineralogické složení vyvřelých hornin

Mineralogické složení závisí na složení magmatu. Výlevné i hlubinné vyvřelé horniny vzniklé ze stejného magmatu mají stejné mineralogické složení.

Graf vpravo vyjadřuje procentuální zastoupení jednotlivých minerálů ve vyvřelých horninách tak, jak jsou uvedeny ve sloupcích nad grafem. Horniny uvedené ve sloupci pod sebou mají obdobné mineralogické složení.

Co je ve sloupcích?

Co je v řádcích?

O jakých podmínkách při vzniku vypovídá hornina ...?

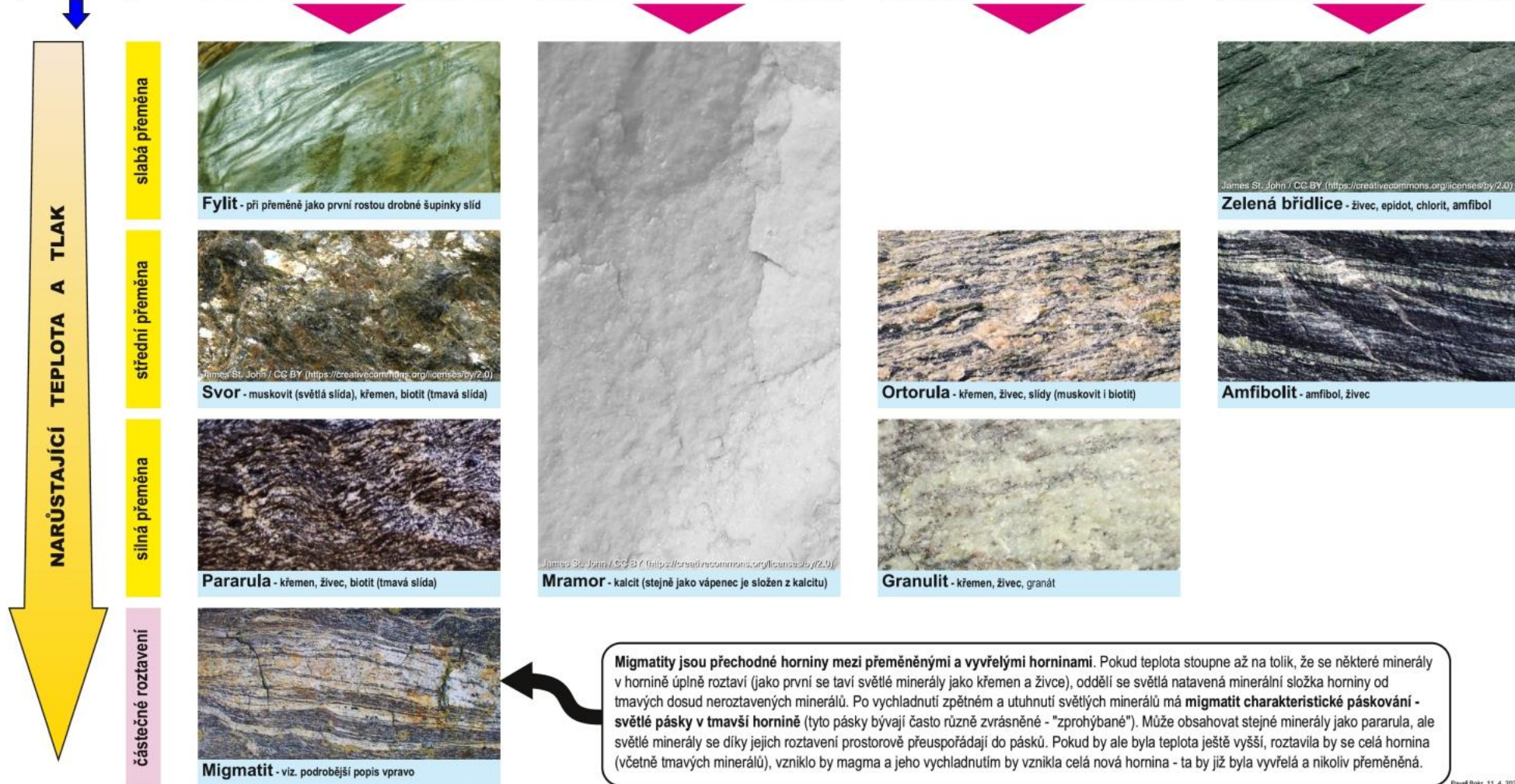
Jaká hornina vznikne na povrchu / v hloubce při ...?

Dále možnost práce s mineralogickým složením hornin.

PŘEMĚNĚNÉ (METAMORFOVANÉ) HORNINY - ZJEDNODUŠENÝ PŘEHLED

Přeměněné horniny vznikají teplotní a tlakovou přeměnou jiných hornin. Výsledná přeměněná hornina závisí na:

- 1) původní hornině, která podléhá působení teploty a tlaku
- 2) intenzitě přeměny

Co je ve sloupcích?

Co je v řádcích?

Na čem závisí jaká vznikne přeměněná hornina?

O čem vypovídá hornina ... ?

Jsou v záhlaví sloupců (*usazené jílovité horniny; vápence; žuly a podobné horniny; čediče, gabra a podobné horniny*) přeměněné horniny?

Možnost zjistit původní podmínky před přeměnou dle původní horniny.

ÚLOMKOVITÉ USAZENÉ HORNINY

NEZPEVNĚNÉ

štěrk

písek

jíl

ZPEVNĚNÉ

slepenec

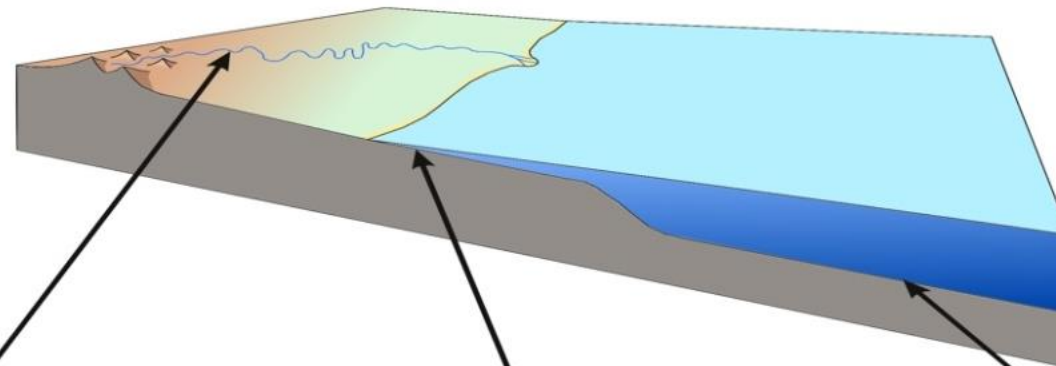
pískovec

jílovec

jílovitá břidlice

Co je ve sloupcích?

Co je v řádcích?

O jakých podmínkách při vzniku
vypovídá hornina ...?

Kde je zde záhlaví sloupců?

Objevujeme minulost tajemných vzorků ...

Práce se vzorky (ani není třeba znát naprosto přesné určení)

Možnost individuálního ověření práce s tabulkami - Vímto

Vyvrátě horniny v souvislostech (test k tíštěnému přehledu)

Správná řešení

Test je určen k vypracování podle <https://www.bokz.cz/geologie/vyvrate-horniny-prehled.pdf> a ověřuje schopnost získat informace z tohoto přehledu.

Úkol 1

Co je to litva?

Roztavená hornina pod zemským povrchem

Roztavená hornina, která se ze sopek vylévá na zemský povrch

Úkol 2

Co je to magma?

Roztavená hornina pod zemským povrchem

Roztavená hornina, která se ze sopek vylévá na zemský povrch

Úkol 3

Hlubinné vyvrátě horniny

Tuhnou velmi rychle a nemají vůbec žádné krystaly.

Tuhnou rychleji a mají malé nebo i velmi malé a neviditelné krystaly.

Tuhnou pomaleji a mají větší krystaly.

Úkol 4

Výlevné vyvrátě horniny

Tuhnou velmi rychle a nemají vůbec žádné krystaly.

Tuhnou rychleji a mají malé nebo i velmi malé a neviditelné krystaly.

Tuhnou pomaleji a mají větší krystaly.

Obr. 5

Sopečná skla

Tuhnou velmi rychle a nemají vůbec žádné krystaly.

Tuhnou rychleji a mají malé nebo i velmi malé a neviditelné krystaly.

Tuhnou pomaleji a mají větší krystaly.

Obr. 6

O jakou vyřetlou hmotinu se jedná?

Odpověď podle <https://www.boki.cz/geologie/vyime-huminy-granit.pdf>

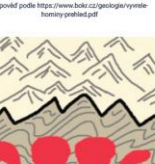
Ryolit
Andezit
Čedič

Žula
Diorit
Gabro

Úkol 17

O čem obvykle svědčí existence velkých těles žulových hornin?

Odpověď podle <https://www.boku.cz/geologie/vysemstovani-prostredí.pdf>

Odsouvání litoférických desek od sebe

Sražení dvou pevninských litoférických desek (sražené světadílů)

Existence hluboké trhliny v litosféře, kterou proniklo čedičové magma

Úkol 18

O jaký typ sopky se podle jejího tvaru (sopka s mírným sklonem svědčí)?

Foto: James S. Jolly, dostupné pod licencí CC BY 2.0

Explozivní (výbušná) sopka

Stratovulkán (složená sopka)

Štítová (výlevná) sopka

Úkol 19

Pro jaký typ magmatu je typický vznik sopek tohoto tvaru (sopka s mírným sklonem svahů)?

Foto: James St. John, dostupné pod licencí CC BY 2.0

Úkol 20

Jaký typ sopky je nejpáchatější pro města, dochází k podsovině i oceánské desky plemiskou?

Odpověď podle <https://www.bcci.cz/geologie/vymenle-horniny-granitoid.pdf>

Explozivní (výbušná) sopka

Stratovulkán (složena sopka)

Štitová (výlevná) sopka

Úkol 21

Které dvě horniny obsahují minerál olivín?

Odpověď podle <https://www.bcci.cz/geologie/vymenle-horniny-granitoid.pdf>

Je možné vybrat více odpovědí.

Rhyolit **Andezit** **Čedič**

Žula **Diorit** **Gabro**

Úkol 22

Které z hornin obsahují sodno-vápenatý živec?

Odpověď podle <https://www.bcci.cz/geologie/vymenle-horniny-granitoid.pdf>

Je možné vybrat více odpovědí.

Rhyolit **Andezit** **Čedič**

Žula **Diorit** **Gabro**

Tento test můžete zdarma
spustit žákům přes aplikaci
<https://vimto.online/>

Návod na spuštění testů:
<https://www.youtube.com/watch?v=TFegXIJfPTQ>

Ukázka 9:

O jakou vyvřelou horninu se jedná?

Odpověď podle <https://www.boki.cz/geologie/vyvare-horniny-prehled.pdf>

Ryolit   Andezit   Čedič

Žula   Diorit   Gabbro

Ukázka 10:

Které z těchto hornin vznikají tuhnutím láv na zemském povrchu?

Odpověď podle <https://www.boki.cz/geologie/vyvare-horniny-prehled.pdf>

Je možné vybrat více odpovědí.

Ryolit   Andezit   Čedič

Žula   Diorit   Gabbro

Úkol 11

Světové výškové horytiny vznikají z

Odpověď podle <https://www.bokb.cz/geologie/vysvetlova-horotiny-preklad.pdf>

Žulového magmatu

Čedičového magmatu

Úkol 12

Jak se jmenuje **hlubinná výšková hornina, která vznikne utuhnutím z **smělného** magmatu?**

Odpověď podle <https://www.bokb.cz/geologie/vysvetlova-horotiny-preklad.pdf>

Ryolit

Andezit

Čedič

Žula

Diorit

Gabro

Úkol 13

Které dvě horniny mohou vzniknout utuhnutím z čedičového magmatu?

Odpověď podle <https://www.bokb.cz/geologie/vysvetlova-horotiny-preklad.pdf>

Je možné vybrat více odpovědí.

Ryolit

Andezit

Čedič

Žula

Diorit

Gabro

Úkol 14

Jak se jmenuje **výšková výšková hornina, která vznikne utuhnutím z **smělného** magmatu?**

Odpověď podle <https://www.bokb.cz/geologie/vysvetlova-horotiny-preklad.pdf>

Ryolit

Andezit

Čedič

Žula

Diorit

Gabro

Úkol 15

Jaká z hornin nejjasně vznikne utuhnutím (krystalizací) z lávy, která na povrchu velmi dobře teče i na větší vzdálenosti?

Odpověď podle <https://www.bokb.cz/geologie/vysvetlova-horotiny-preklad.pdf>

Je možné vybrat více odpovědí.

Ryolit

Andezit

Čedič

Žula

Diorit

Gabro

terován v aplikaci yimto.online

Strana 5 z 7

Tento test byl vygenerován v aplikaci [yimto.online](#)

Tento test byl vygenerován v aplikaci [yimto.online](#)

Strana 3 z 7

Tento test byl vygenerován v aplikaci [vimto.online](#)

Strana 4 z 7

K vypracování podle:

[illegible]

Možnost individuálního ověření zjištění vzniku hornin - Vímto

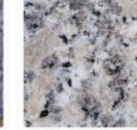
obráz. 1 Tato hornina je	obráz. 2 Tato hornina je
Vyvěřelá hlubinná (nápověda: typické větší krystaly nepravidelné rozmištné)	Vyvěřelá hlubinná (nápověda: typické větší krystaly nepravidelné rozmištné)
Vyvěřelá výlevná (nápověda: základ horniny často masivní s neviditelnými krystaly, v něm někdy i menší žid viditelné krystalky, někdy také i bublinky po plynech)	Vyvěřelá výlevná (nápověda: základ horniny často masivní s neviditelnými krystaly, v něm někdy i menší žid viditelné krystalky, někdy také i bublinky po plynech)
Usazená (nápověda: mohou být vidět vrstvy, zkameněliny nebo usazené ulomky - písek, oblázky, napadané kameny apod.)	Usazená (nápověda: mohou být vidět vrstvy, zkameněliny nebo usazené ulomky - písek, oblázky, napadané kameny apod.)
Přeměněná (nápověda: mohou být vidět krystaly uspořádané do pásů ale pozor nikoliv vrstvy; někdy plochy uspořádaných lesklých šupinek slisk nebo hedvábný lesk)	Přeměněná (nápověda: mohou být vidět krystaly uspořádané do pásů ale pozor nikoliv vrstvy; někdy plochy uspořádaných lesklých šupinek slisk nebo hedvábný lesk)

Tento test byl vygenerován v aplikaci [vimto.online](#)

obráz. 3 Tato hornina je	obráz. 4 Tato hornina je
Vývřelá hlubinná (nápořvada): typické větší krystaly nepravidelne rozmiřtène	Vývřelá hlubinná (nápořvada): typické větší krystaly nepravidelne rozmiřtène
Vývřelá vývřelá (nápořvada): základ horniny často masivní s neviditelnými krystaly, v něm někdy i menší viditelné krystalky, někdy také i bublinky po plynech	Vývřelá vývřelá (nápořvada): základ horniny často masivní s neviditelnými krystaly, v něm někdy i menší viditelné krystalky, někdy také i bublinky po plynech
Usazená (nápořvada): mohou být vidět vrstvy, zkameněliny nebo usazené úlomky - písek, oblázky, napadane kameny apod.)	Usazená (nápořvada): mohou být vidět vrstvy, zkameněliny nebo usazené úlomky - písek, oblázky, napadane kameny apod.)
Přeměněná (nápořvada): mohou být vidět krystaly uspořádané do pásů ale pozor nikoliv vrstvy; někdy plochy uspořádaných lesklých šupinek slídk nebo hedvábný lesk)	Přeměněná (nápořvada): mohou být vidět krystaly uspořádané do pásů ale pozor nikoliv vrstvy; někdy plochy uspořádaných lesklých šupinek slídk nebo hedvábný lesk)

Tento test byl vygenerován v aplikaci [vimto.online](#)

5. Tato hornina je	Uzor 5. Tato hornina je
Vývěla hubinná (nápovéda: typické větší krystaly nepravidelné rozmístěné)	Vývěla hubinná (nápovéda: typické větší krystaly nepravidelné rozmístěné)
Vývěla vývělná (nápovéda: základ horniny často masivní s nevývělnými krystaly, v něm někdy i menší žit viditelné krystalky, někdy také i bublinky po plynech)	Vývěla vývělná (nápovéda: základ horniny často masivní s nevývělnými krystaly, v něm někdy i menší žit viditelné krystalky, někdy také i bublinky po plynech)
Usazená (nápovéda: mohou být vidět krystaly uspořádané do pásů ale pozor nikoliv vrstvy! někdy plochy uspořádaných lesklých šupinek slid nebo	Usazená (nápovéda: mohou být vidět krystaly uspořádané do pásů ale pozor nikoliv vrstvy! někdy plochy uspořádaných lesklých šupinek slid nebo

Obr. 7 Tato hornina je	Obr. 8 Tato hornina je
Vývřelá hlubinná (nápořada: typické větší krystaly nepravidelné rozmístěné)	Vývřelá hlubinná (nápořada: typické větší krystaly nepravidelné rozmístěné)
Vývřelá vývělná (nápořada: základ horniny často masivní s nevýdatnými krystaly, v něm někdy i menší již viditelné krystalky; někdy také i bublinky po plynech)	Vývřelá vývělná (nápořada: základ horniny často masivní s nevýdatnými krystaly, v něm někdy i menší již viditelné krystalky; někdy také i bublinky po plynech)
Usazená (nápořada: mohou být vidět vrstvy, zkameněliny nebo usazené úlomky - písek, oblázky, napadané kameny apod.)	Usazená (nápořada: mohou být vidět vrstvy, zkameněliny nebo usazené úlomky - písek, oblázky, napadané kameny apod.)
Přeměněná (nápořada: mohou být vidět krystaly uspořádané do pásů ale pozor nikoliv vrstvy; někdy plochy uspořádaných lesklých šupinek slíd nebo	Přeměněná (nápořada: mohou být vidět krystaly uspořádané do pásů ale pozor nikoliv vrstvy; někdy plochy uspořádaných lesklých šupinek slíd nebo

Tento test můžete
zdarma spustit žákům
přes aplikaci
<https://vimto.online/>

Návod na spuštění testů:
<https://www.youtube.com/watch?v=TFegXiJfPTQ>

Str. 5 Tato hornina je	Str. 10 Tato hornina je
Vývěřná hlubinná (nápořveďa: typické větší krystaly nepravidelné rozmístěné)	Vývěřná hlubinná (nápořveďa: typické větší krystaly nepravidelné rozmístěné)
Vývěřná vývěřná (nápořveďa: základ horniny často masivní s neviditelnými krystaly, v něm někdy i menší žid viditelné krystalky, někdy také i bublinky po plynech)	Vývěřná vývěřná (nápořveďa: základ horniny často masivní s neviditelnými krystaly, v něm někdy i menší žid viditelné krystalky, někdy také i bublinky po plynech)
Usazená (nápořveďa: mohou žid vidět krystaly, zkameněliny nebo usazené ulomky - písek, oblázky, napadáné kamenný apod.)	Usazená (nápořveďa: mohou žid vidět krystaly, zkameněliny nebo usazené ulomky - písek, oblázky, napadáné kamenný apod.)
Přeměněná (nápořveďa: mohou žid vidět krystalky uspořádané do pásků ale pozor nikoliv vrstvy; někdy plochy uspořádaných lesklých šupinek slíd nebo hedvábný lesk)	Přeměněná (nápořveďa: mohou žid vidět krystalky uspořádané do pásků ale pozor nikoliv vrstvy; někdy plochy uspořádaných lesklých šupinek slíd nebo hedvábný lesk)

Tento test byl vygenerován v aplikaci [vimeo.online](#)

Tab. 11 Tato hornina je	Tab. 12 Tato hornina je
Vývřelá hlubinná (nápořvada: typické větší krystaly nepravidelné rozmístěné)	Vývřelá hlubinná (nápořvada: typické větší krystaly nepravidelné rozmístěné)
Vývřelá vývělná (nápořvada: základ horniny často masivní s nevětlinými krystaly, v něm někdy i menší ž viditelné krystalky, někdy také i bublinky po plynech)	Vývřelá vývělná (nápořvada: základ horniny často masivní s nevětlinými krystaly, v něm někdy i menší ž viditelné krystalky, někdy také i bublinky po plynech)
Usazená (nápořvada: mohou být vidět krystaly uspořádané do pásůk ale pozor nikdy vrstvy; někdy plochy uspořádaných lesklých župinek slied nebo hedvábný lesk)	Usazená (nápořvada: mohou být vidět krystaly uspořádané do pásůk ale pozor nikdy vrstvy; někdy plochy uspořádaných lesklých župinek slied nebo hedvábný lesk)

Tento test byl vygenerován v aplikaci [vinto.online](#)

Obr. 12 Tato hornina je	Obr. 14 Tato hornina je
Vyvířelá hlubinná (nápořová): typické větší krystaly nepravidelné rozmiřtění	Vyvířelá hlubinná (nápořová): typické větší krystaly nepravidelné rozmiřtění
Vyvířelá sřelvá (nápořová): základ horniny často masivní s neviditelnými krystaly, v něm někdy i menší již viditelné krystalky; někdy také i bublinky po plynech	Vyvířelá sřelvá (nápořová): základ horniny často masivní s neviditelnými krystaly, v něm někdy i menší již viditelné krystalky; někdy také i bublinky po plynech
Usazená (nápořová): mohou být vidět vrstvy, zkamennění nebo usazené úlomky - písek, oblázky, napadlé kamery apod.) Přeměněná (nápořová): mohou být vidět krystaly uspořádané do pásů; ale pozor nikoliv vrstvy; někdy plochy uspořádaných lesklých šupinek slídk nebo hedvábný lesk)	Usazená (nápořová): mohou být vidět vrstvy, zkamennění nebo usazené úlomky - písek, oblázky, napadlé kamery apod.) Přeměněná (nápořová): mohou být vidět krystaly uspořádané do pásů; ale pozor nikoliv vrstvy; někdy plochy uspořádaných lesklých šupinek slídk nebo hedvábný lesk)

Tento test byl vygenerován v aplikaci [yimto.online](#)

Strana 8 z 9

Úhel 75°

Tato hornina je

Vyvířelá hlubinná (nápozdva: typické větší krystaly nepravidelně rozmístěné)

Vyvířelá výřelná (nápozdva: základ horniny často masivní s neviditelnými krystaly, v něm někdy i menší již viditelné krystalky; někdy také i bublinky plynné)

Usazená (nápozdva: mohou být vidět vrstvy, zkameněliny nebo usazené úlomky - písek, oblázky napadlé kameny apod.)

Přeměněná (nápozdva: mohou být vidět vrstvy uspořádané do pásů, ale pozor: někdy vrstvy, někdy plochy uspořádaných lesklých župin, slídk nebo hedvábných lesků)

Tento test byl vygenerován v aplikaci vymto.online

Strana 9 z 9

Ohlédnutí

- Zapojení všech žáků a získání zpětné vazby
  - Aplikace Vímto (v ní volně přístupné geovědní testy)
  - Hromadné hlasování (v materiálech hlasovací kartičky z Muzea Českého krasu)
- Rozvoj práce s informacemi
  - Práce s tabulkou
    - Čtení informací ke vzorkům ve skupinách
    - Testy v aplikaci Vímto zaměřené na získávání informací o horninách z tabulkových přehledů